

Een Joodse commentaar op het Nieuwe Testament

Door Lieve Teugels

In 2011 verscheen voor het eerst *The Jewish Annotated New Testament*, en in 2017 kwam al een tweede editie uit.¹ Het is geen nieuwe vertaling, de tekst is de New Revised Standard Version, maar het is een uitvoerig geannoteerde editie. Bovendien bevat de JANT waardevolle inleidende essays over zeer uiteenlopende onderwerpen als “Gender,” “Doop en Eucharistie,” “De historische Jezus,” en “Midrasj en Parabels.” Dit alleen al maakt het een bijzonder boek, dat in de compactheid van een stevig volume de hele wereld van het Nieuwe Testament langs alle kanten belicht. Speciaal is dat alle commentaren en essays door Joodse wetenschappers zijn geschreven. En dat zijn er nogal wat: de lijst van auteurs bedraagt 80 namen, en alle zijn gerenommeerde geleerden. Om maar een paar bekende namen te noemen: Daniel Boyarin, Pamela Eisenbaum, Paula Fredriksen, Martin Goodman, Lee Levine, Jodi Magness, Jacob Neusner, Avigdor Shinan, David Stern. Het korte lijstje laat zien dat aan alle disciplines is gedacht, van archeologie tot literaire kritiek, van geschiedschrijving tot theologie, van “Jezus in de rabbijnse traditie” tot “Jezus in modern Joods denken.” Binnen die disciplines staan afwijkende stemmen naast elkaar.

Dat in 2011 (of 2017) tachtig Joodse top-wetenschappers te vinden waren – en er zijn er vele, vele meer – die bereid zijn en in staat zijn om op een neutrale manier over Jezus en het Nieuwe Testament te schrijven, mag gerust een wonder worden genoemd. Honderd jaar eerder waren er een paar voorzichtige pogingen hiertoe, door pioniers als Joseph Klausner, toen een Joodse immigrant in Palestina met een PhD uit Duitsland, die, oorspronkelijk in het Hebreeuws, twee succesvolle boeken schreef: een over Jezus (1926) en een over Paulus (1937).² Leo Baeck schreef in 1938, in het Duits “Het evangelie is Joods,”³ en zo zijn nog wel een aantal baanbrekende werken te noemen van Joodse auteurs die op een respectvolle manier Jezus benaderden als een Joodse hervormer. Voor veel Joden is Jezus echter tot op de dag van vandaag een “no-go,” de geschiedenis is te pijnlijk, de vooroordelen te groot. Ik moet hierbij ook vermelden dat, in de tijd dat Klausner en Baeck hun boeken schreven, ettelijke werken zijn verschenen, met name ook in Duitsland, maar door Christelijke auteurs die wel naar rabbijnse teksten verwezen maar deze vooral gebruikten als de duistere achtergrond waartegen het Nieuwe Testament als een lichtend baken afsteekt (Strack, Billerbeck, Juelicher, Jeremias)⁴. Kortom, we zijn van ver gekomen, en we zijn er nog niet helemaal, maar een Joods commentaar op het Nieuwe Testament is vandaag de dag heel normaal. En het is een excellent commentaar dat voor iedereen aan te bevelen is.

Een voorbeeld mag aantonen wat ik bedoel. In de parabel van de barmhartige Samaritaan (Luk 10:25-37) lezen we dat er eerst een priester (*kohen*) en dan een Leviet langskomen, en dat die beide de gewonde man laten liggen. Vaak wordt uitgelegd dat ze dat om redenen van rituele reinheid

¹ Amy-Jill Levine and Marc Z. Brettler, eds., *The Jewish Annotated New Testament*, 1 edition (Oxford ; New York: Oxford University Press, 2011).

² Joseph Klausner, *Jesus of Nazareth; His Life, Times, and Teaching*, trans. Herbert Danby (London: George Allen & Unwin, 1947); Joseph Klausner, *Von Jesus zu Paulus*, trans. Friedrich Thieberger (Jerusalem: The Jewish Publishing House, 1950).

³ Leo Baeck, Hans Schraevesande, and Pieter Oussoren, *Het evangelie is joods!* (Vught: Skandalon, 2011).

⁴ A. Jülicher, *Die Gleichnisreden Jesu (I & II)*, 2nd (1963) (Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1899); H. L. Strack and P. Billerbeck, *Kommentar Zum Neuen Testament Aus Talmud Und Midrasch 1-6* (München: Beck, 1928); J. Jeremias, *Die Gleichnisse Jesu*, 6th (1962) (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1947).

doen. In de commentaar (p. 137, 9, door Amy-Jill Levine) wordt uitgelegd dat reinheid geen issue kan zijn omdat niet alleen de overvallen reiziger, maar ook de Kohen en de Leviet weggingen vanuit Jeruzalem naar Jericho (cf. v. 30. 31 “afdalende” – een werkwoord dat altijd wijst op “weg van Jeruzalem”). De vermelding van “Kohen” en “Leviet”, in die volgorde, is een “vlag”: In de Joodse traditie zijn het de eerste twee een standaard trio, waarin nummer drie de (gewone) “Israëliet” is. In de parabel verwacht elke Jood dat die nu aan de beurt is, maar een Samaritaan daagt op! Hierbij verwijst een noot weer naar de toenmalige hoogoplopende spanning en zelfs vijandschap tussen Samaritanen en Joden. Bij het bekende “en je naaste als jezelf” (v. 27), een citaat uit Lev 19:18, lezen we de verklaring dat hier in het Hebreeuws *me’odekha* staat, wat ook kan betekenen “die een persoon is als jij.” Levine citeert een derde eeuwse midrasj waarin rabbi Akiva en Ben Azzai in gesprek zijn over de implicaties van de regel (“wat als je een hekel hebt aan jezelf?”) en de conclusie is dat dit gebod fundamenteeler is, omdat het gebaseerd is op Gen 5:1 waar staat dat de mens is geschapen in het beeld van God. Deze verklaringen maken de parabel begrijpelijk door hem te lezen door de ogen van de oorspronkelijke toehoorders, met hun associaties. De parabel heeft ook alleen betekenis als een eye-opener verteld door een Jood aan Joden.

Voor Christenen, vooral degene die erg bekend zijn met het Nieuwe Testament, nodigt dit commentaar uit om “met nieuwe ogen” lezen. Zet een stap terug, vergeet wat je weet of denkt te weten over de interpretatie van de verhalen, en laat je verbazen.